

Täysistunto

Torstai 21.5.2026 klo 16.00—20.07

8. Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta 2025

Kertomus K 20/2025 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 5/2026 vp

Ainoa käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Paula Risikko: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsitteilyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 5/2026 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta. — Keskustelua. Valiokunnan varapuheenjohtaja, edustaja Koponen esittelee. Olkaapa hyvä.

Keskustelu

19.28 **Ari Koponen ps** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Esittelen sivistysvaliokunnan mietinnön hallituksen kertomuksesta kielilainsäädännön soveltamisesta 2025. Aikaisemmista kielilainsäädännön kertomuksista mietinnön on antanut perustuslakivaliokunta.

Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta on seurantaraportti, joka annetaan eduskunnalle vaalikausittain. Kielilain 37 §:n mukaan kertomuksessa käsitellään suomen ja ruotsin kielen lisäksi ainakin saamen kieltä, romanikieltä ja viittomakieltä. Valiokunta toteaa, että Suomen kielioloja käsittelevän kertomuksen tärkeyttä korostaa se, että Suomi on hyvin pieni kielialue, jonka on pidettävä hyvää huolta kielistään ja mahdollistettava väestönsä elämä omilla kielillään myös tulevaisuudessa. Kielikertomus sisältää seuranta- ja ajankohtaista tietoa Suomen kielioloista. Kertomuksessa tarkastellaan erityisesti Suomen kansalliskielten, suomen ja ruotsin, asemaa yhteiskunnan eri osa-alueilla, esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa sekä julkishallinnossa. Tämän lisäksi kielikysymysten tarkastelun teemoja ovat muun muassa digitalisaatio, oikeuslaitos ja kaksikieliset hyvinvointialueet.

Arvoisa puhemies! Mietinnössä on todettu, että suomen ja ruotsin kielen asema lainsäädännössä on vahva, mutta tästä huolimatta erityisesti ruotsinkielisten palvelujen toteutumisessa ilmenee edelleen puutteita kunnissa, hyvinvointialueilla ja valtionhallinnossa. Keskeisiä haasteita ovat ruotsin kieltä taitavan henkilöstön vähäinen määrä, ruotsin kielen osaamisen yleinen heikentyminen yhteiskunnassa, kielilainsäädännön puutteellinen tuntemus sekä viranomaisviestinnän yleiskielen vaikeaselkoisuus. Valiokunta tuo mietinnössään esille tarpeen tukea suunnitelmallisesti ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien toteutumista sekä kehittää säädös- ja viranomaiskieltä ymmärrettävämmäksi. Valiokunta korostaa hyvän yleiskielen ylläpitämisen ja edistämisen tärkeää merkitystä molempien kansalliskielten osalta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 53/2026 vp

Digitalisaatio tarjoaa uusia mahdollisuuksia kielellisten oikeuksien tukemiseen esimerkiksi tekoälyavusteisen tulkkauksen ja käännöspalvelujen avulla. Samalla se on kuitenkin tuonut esiin myös uusia ongelmia. Digitaalisissa palveluissa ruotsinkieliset versiot voivat olla puutteellisia tai valmistua viiveellä. Suomenkieliset palvelut ovat monin paikoin niukkoja, ja viitotut sekä tekstitetty sisällöt jäävät usein riittämättömiksi. Selkokieltä tarvitseville käyttäjille palvelut voivat olla vaikeaselkoisia. Valiokunta korostaa mietinnössään, että kielilain, saamen kielilain ja viittomakielilain velvoitteet tulee ottaa huomioon jo uusia digitaalisia järjestelmiä suunniteltaessa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös englannin kielen käytön lisääntymiseen, mikä on kaventanut suomen kansalliskielten käyttöalaa yhteiskunnan eri aloilla. Valiokunta korostaa, että suomen kielen aseman turvaaminen edellyttää sekä luotettavaa tietopohjaa että sellaista valmistelurakennetta, jossa myös suomenkielisten oma yhteiskunnallinen ääni tulee asianmukaisesti huomioon otetuksi myös kielikertomuksen valmistelussa.

Arvoisa puhemies! Hyvinvointialueuudistuksen kielivaikutuksista ei ole vielä käytettävissä kokonaisarviota. Vaikutuksia tulee kuitenkin selvittää tulevia kertomuksia varten. Kielikertomuksessa on tarkasteltu kaksikielisiä hyvinvointialueita ja esimerkiksi oman kielen käyttämisen toteutumista sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastilanteissa. Haasteena on ollut muun muassa pula ruotsinkielisestä henkilökunnasta, suomen kielen käytön haasteet terveydenhuollon asiakastilanteissa sekä se, että sotealalla yksityisellä sektorilla työskentelee jatkuvasti enemmän ihmisiä, joiden kansalliskielten taito on heikko. Asian tuntijalausunnossa on tuotu esille myös saamenkielisten soteammattilaisten puute.

Valiokunta korostaa, että kieli ja potilaan tarve tulla ymmärretyksi ovat tärkeä osa potilasturvallisuutta ja edellytyksiä potilaan itsemääräämisoikeuden ja tiedonsaantioikeuden toteutumiselle. Hyvinvointialueiden palveluja järjestettäessä tulee huolehtia kielellisten oikeuksien toteutumisesta. Tämä edellyttää muun muassa sitä, että Suomessa koulutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen ammattilaisia riittävästi myös kielilainsäädännön vaatimukset huomioiden. Henkilöstön riittävä kielitaito molemmilla kansalliskielillä on keskeinen potilas- ja asiakasturvallisuuskysymys.

Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus käyttää omaa kieltään, suomea tai ruotsia, tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa sekä saada asiakirjansa tällä kielellä. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että oikeuslaitoksen rakenteelliset muutokset ovat kuitenkin heikentäneet erityisesti ruotsinkielisten palvelujen saatavuutta. Kielikertomuksen mukaan kielellisten oikeuksien toteutumista on seurattu, ja sen mukaan käräjäoikeuksien rakennuudistuksella on arvioitu olleen ruotsinkielistä toimintaa heikentäviä vaikutuksia muun muassa kaksikielisten henkilöiden rekrytoimiseen, ruotsin kielen käyttämiseen, henkilöstön kielitaitoon ja asiakkaiden tietoon ruotsinkielisten palvelujen saatavuudesta. Sivistysvaliokunta korostaa mietinnössään kielellisten oikeuksien toteutumisen seuraamisen tärkeyttä ja näiden oikeuksien huomioimista oikeuslaitosta ja siihen liittyvää koulutusta kehitettäessä.

Valiokunnan näkemyksen mukaan kielellisten oikeuksien toteutumisessa on keskeistä, että varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa on saatavilla pätevät opettajat ja laadukkaat oppimateriaalit kaikilla opetettavilla kielillä. Valiokunta painottaa, että vahvat perustaidot, erityisesti luku- ja kirjoitustaito, ovat keskeisiä myös kansalliskielten aseman kannalta. Siksi on hyvä, että perusopetuksen äidinkielen opetusta on vahvistettu lisätunneilla ja opetuskielen tukea on lisätty oppimisen tuen uudistuksessa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 53/2026 vp

Toisen kotimaisen kielen opetusta on pyritty vahvistamaan, mutta siitä huolimatta ruotsin kielen opiskelu ja osaaminen on maassamme heikkoa. Valiokunnan näkemyksen mukaan tilanteen parantamiseksi on tarpeen arvioida keinoja, joilla saadaan vahvistettua ruotsin kielen oppimista jo perusopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös englannin kielen aseman vahvistumiseen koulutuksessa erityisesti korkeakouluissa. Englannin käytön lisääminen voi kaventaa suomen ja ruotsin asemaa opetus- ja tutkintokielenä sekä heikentää kansalliskielellä annettavan opetuksen ja ohjauksen saatavuutta. Opiskelijoilla on kuitenkin lainsäädäntöön perustuva oikeus saada opetusta ja ohjausta kansalliskielellä sekä laatia opinnäytteensä suomeksi tai ruotsiksi. Samalla valiokunta korostaa, että myös muiden vieraiden kielten opiskelun edellytykset on turvattava, jotta suomen kielivaranto säilyy monipuolisena eikä englantia syrjäytä muita kieliä koulutusjärjestelmässä.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta esittää, että tämän kertomuksen johdosta ei ole huomautettavaa, mutta valiokunta ehdottaa kannanottoa, jossa edellytetään, että kertomusta kehitetään jatkossa siten, että kielialojen kuvaamisen lisäksi kertomukseen sisällytetään suosituksia ja toimenpide-ehdotuksia kieliolojen parantamiseksi. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 20/2025 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.